

REDUCEREA SĂRĂCIEI CU AJUTORUL APICULTURII DE CĂTRE FEMEILE DIN ZONELE RURALE DIN UGANDA

Margaret OGABA

Kitgum Women Beekeepers Association
P.O.Box 120, Kitgum, UGANDA
National Agricultural Advisory Services (NAADS), P.O.Box 25235, Kampala, UGANDA
Tel. 041 – 345438/345440, Fax 345440
The Uganda National Apiculture Development, Organisation, Kampala, UGANDA
E-mail: oxfam.kitgum@wfp.org, ascim04@infocom.co.ug sau naads@utlonline.co.ug

Rezumat

Majoritatea populației din Uganda trăiește în zone rurale (mai exact aproximativ 85%), fiind implicată în agricultură și trăind în sărăcie. Sărăcia nu reprezintă numai lipsa de venituri și a mijloacelor pentru satisfacerea nevoilor sociale de bază, ci și sentimentul de neputință de a trece peste sărăcie și insecuritate. 48% din populația rurală se află sub limita absolută de sărăcie. Principalele dimensiuni ale sărăciei în Uganda includ posibilitățile de trai, locuințele, munca sezonieră și sexul. În societatea agrară din Uganda divizarea muncii între bărbați și femei în agricultură este complexă. Producția de alimente este domeniul rezervat femeilor. Bărbații se concentrează asupra animalelor și a culturilor de plante. În multe cazuri femeile trebuie să preia munca grea a activităților destinate bărbaților. Totuși femeile au un control redus sau chiar deloc asupra resurselor realizate din vânzarea produselor, deoarece ele nu dețin pământ sau alți factori de producție. În aceste condiții, reducerea sărăciei domestice trebuie să implice și participarea femeilor la activitățile economice din acele domenii pe care le pot controla. Apicultura a fost identificată drept una dintre activitățile economice cu un potențial foarte ridicat datorită abundenței resurselor naturale, integrării facile în cultivarea de plante, a cerințelor tehnologice reduse, a cunoștințelor și aptitudinilor indigene precum și unei varietăți mari de albine precum *Apis mellifera scutellata*, *Apis mellifera adansonii* și *Apis mellifera monticola*. Există totuși unele piedici în calea dezvoltării apiculturii cum ar fi lipsa legislației, a instruirii și a informației, a calității mierii și a celorlalte produse ale stupului, piața limitată și accesul limitat la creditele pentru producție. Guvernul din Uganda a început de curând un program de 25 de ani numit Plan pentru Modernizarea Agriculturii, având ca țintă directă femeile și populația săracă. Programul dorește să le asiste pe femeile apicultrice /fermierii în investiții în apicultură. Se vor forma grupuri organizate de instruire pentru producerea și comercializarea de miere, pentru negocierea realistă a prețului astfel încât să fie posibilă creșterea volumului comercial al mierii și al celorlalte produse ale stupului. Acest lucru se va întâmpla prin obținerea unor sorturi speciale uniflorale de miere, prin promovarea calității organice a produselor și prin organizarea comercializării în vederea reducerii sărăciei.

Cuvinte cheie: rural / sărăcie / criteriile de sex

Introducere

În Uganda majoritatea populației trăiește în zone rurale, fiind angajată în agricultură și trăind în sărăcie. Din 1990 eradicarea sărăciei a fost pentru Guvern sarcina sa de bază. Acest lucru a devenit operațional prin Planul de acțiune pentru eradicarea sărăciei (PAES). Principalul obiectiv îl reprezintă creșterea veniturilor fermelor mici, inducerea de transformări economice rurale precum și modernizarea agriculturii în următorii 20 – 25 de ani.

În timpul ultimului deceniu țara a fost martora unei creșteri modeste a producției agricole, în special ca rezultat al creșterii producției în principalele zone de producție cât și, în mod limitat, a unei îmbunătățiri tehnologice. Această creștere nu a avut drept rezultat creșterea profitului obținut din producția agricolă și a veniturilor. Cea mai mare parte a populației din Uganda (aproximativ 24 de milioane, *National Census*, 2002) este săracă; cel puțin 40% dintre oameni trăiesc în sărăcie și majoritatea populației rurale produce mai ales pentru subsistență.

Sărăcia în Uganda

Oamenii săraci definesc sărăcia nu numai ca lipsa veniturilor ci și ca lipsa mijloacelor de satisfacere a nevoilor sociale elementare. Ei trăiesc un sentiment de neputință de a ieși din cercul sărăciei și de nesiguranță pentru propria persoană și pentru proprietate. Sărăcia are mai multe fațete și este cauzată de factori care includ printre altele imposibilitatea accesului la resursele naturale, factori umani, suportul financiar, capitalul social și infrastructura fizică. Multitudinea acestor cauze ale sărăciei indică clar frustrarea oamenilor săraci care încearcă să iasă din această stare.

Sărăcia este în principal un fenomen rural, deoarece 48% din populația rurală trăiește sub limita sărăciei absolute, în comparație cu 16% din populația urbană. Din moment ce peste 85% din populație trăiește în zonele rurale orice intervenție trebuie îndreptată în primul rând către aceste zone. Statisticile indică că una dintre cele mai importante căi de reducere a sărăciei din zonele rurale ale Ugandei a fost posibilitatea producerii și comercializării recoltelor tradiționale, în special al cafelei. Gospodăriile care au

produs alimente și-au redus doar modest sărăcia în comparație cu gospodăriile care au produs plante cultivate.

Dimensiunea sărăciei pe sexe

Principalele dimensiuni ale sărăciei în Uganda includ sexele, posibilitățile de trai, locuința și munca sezonieră. Femeile nu au beneficiat în aceeași măsură cu bărbații de descreșterea sărăciei în ultimii ani. Motivul principal al acestui fapt este acela că femeile în general nu au aceleași posibilități de dezvoltare socială și economică, în special în zonele rurale. În al doilea rând diviziunea muncii în agricultură este complexă în societatea rurală ugandeză. Producerea hranei este domeniul femeilor, în timp ce bărbații se concentrează în general asupra animalelor și a culturilor de plante, care au un mare potențial pentru generația tânără. În continuare femeile dețin un control redus asupra resurselor realizate din vânzarea produselor.

În general femeile se află în urma bărbaților în ceea ce privește nivelul educațional și câștigurile. Ele înfruntă bariere în participarea la activitățile de dezvoltare ale comunității datorită lipsei de mobilizare, de timp și a nerealizării beneficiilor aduse de participarea lor. Femeile pot fi discriminate în ce privește pământul și alți factori de producție. Atunci când sunt implicate în producția de recolte care generează venit, ele nu beneficiază de împărțirea acestui venit.

În general femeile nu dețin pământ, la care însă au acces ca să producă hrană. Adesea activitatea crescândă a femeilor în cultivarea culturilor și participarea la diversificarea plantelor crescute lângă casă duc la descreșterea bunăstării familiei în ciuda creșterii veniturilor. Dată fiind această situație, reducerea sărăciei gospodăriilor trebuie să implice și participarea femeilor la aceste activități economice în domenii unde pot avea controlul.

Potențialul apiculturii în reducerea sărăciei gospodăriilor

Uganda deține o mare varietate de specii de albine cum ar fi *Apis mellifera scutellata*, *A. mellifera adansonii* și *A. mellifera monticola* și câteva specii de albine fără ac. Ele pot fi exploatate în special de către femei în scopul reducerii sărăciei gospodăriilor. Exploatarea albinelor oferă hrană pe termen lung, este profitabilă pentru mediul înconjurător și este și o sursă de venit pentru populație. Producția de miere estimată este de 8000 până 9000 de tone anual. Potențialul producției de miere nu a fost exploatat, dacă avem în vedere un număr de factori favorabili dezvoltării apiculturii. Acești factori sunt următorii.

Abundența resurselor naturale pentru apicultură

Există o mare varietate de albine melifere indigene indemne de boli și paraziți. La aceasta se adaugă abundența plantelor care înfloresc, a culturilor de plante și a apei. Toate acestea sunt resurse naturale necesare pentru dezvoltarea cu succes a apiculturii ca o afacere economică viabilă.

Cunoștințe și aptitudini indigene

Vânătoarea de miere și exploatarea albinelor melifere este bine cunoscută și practică din vremuri străvechi. De aceea există cunoștințe și aptitudini indigene care pot fi dezvoltate cu ușurință prin antrenament. Fermierii au vânat mierea și ceara de albine ca o cale de a obține hidrați de carbon de înaltă calitate și o hrană proteică fără costuri financiare. Atunci când un cumpărător era disponibil, oamenii săraci au obținut repede venituri.

Integrare ușoară în sistemul culturilor

În Uganda cultivarea de plante este compatibilă cu apicultura. Plantele majore care includ pomi fructiferi, cereale, leguminoase și condimente beneficiază de polenizarea de către albine și asigură acestora o sursă de cules foarte utilă. Si mai relevant este faptul, că folosirea pesticidelor este minimală la majoritatea culturilor de plante. Acest lucru diminuează riscul uciderii populațiilor de albine melifere.

Cerințele unei tehnologii simple și o procesare ușoară

Există o multitudine de metode tradiționale de întreținere, recoltare și procesare care au rezistat trecerii timpului. Apicultura cu metode simple poate fi practică în gospodărie, ceea ce o face mai potrivită femeilor. Stupii simplii pot fi construiți din materiale ieftine și disponibile pe plan local. Din stupii locali pot fi recoltate miere și ceară de bună calitate. Costurile pot fi atenuate de creșterea calității mierii și a cerii de albine precum și de recolte mai mari. Procesarea efectivă a mierii poate fi efectuată folosind unelte simple cum ar fi pânda de filtrare și găleata.

Nu este necesară deținerea de pământ

Apicultura este o ocupație potrivită mai ales femeilor. În Uganda coloniile de albine mai pot încă fi instalate pe pământul comunității, cum ar fi desișuri sau păduri. De fapt apicultura nu intră în competiție cu resursele folosite de alte forme de agricultură. Aceste lucruri permit femeilor să conducă și să muncească în cadrul unei afaceri apicole, chiar dacă ele nu dețin controlul asupra pământului sau a altor resurse de producție.

Piedici în dezvoltarea apiculturii

Lipsa unei politici și a legislației

De dezvoltarea apiculturii se ocupă Ministerul agriculturii, industriei animale și a pescuitului. Totuși nu există nici o politică națională sau vreo legislație relevantă și specifică pentru dezvoltarea sau promovarea acestui subsector. Acest lucru înseamnă că probleme precum stabilirea criteriilor de comercializare și a standardelor de calitate nu se află sub control guvernamental, cu toate că acum există un proiect pentru așa ceva. Absența unei politici oficiale poate fi considerată drept cea mai mare piedică în dezvoltarea acestui subsector. Oricum, acum interesul pentru promovarea acestei industrii este generat de sectorul privat, de proiecte și de ONG-uri.

Instructaj și informare

Majoritatea fermierilor nu sunt școliți ca apicultori și posibilitățile de instruire sunt reduse. Eforturile au fost concentrate pe introducerea de metode și tehnici scumpe, neaplicabile mai ales de femeile-fermieri. Informațiile disponibile provin în cea mai mare parte din afara țării. Nu există un acces adecvat la materialul scris referitor la modul de folosire a metodelor scumpe introduse.

Și instructorii au doar o școlarizare redusă în ce privește tehnica apicolă, ei bazându-se mai mult pe ce-au recepționat pe parcurs. Ofițerii tehnicieni seniori au fost adesea școlarizați în stăinătate, astfel că aptitudinile și cunoștințele lor sunt puțin relevante pentru fermierii săraci. Acest lucru este agravat și de faptul că femeile nu au un acces ușor la acești profesioniști sau chiar la informații.

Calitatea mierii și cerii de albine

Metodele tradiționale de recoltare au ca rezultat un produs care este un amestec de miere, fagure de ceară fărâmițat, larve de albine și polen. Acest produs este de o calitate inferioară și la vânzare fermierii pierd venitul pe care l-ar putea obține dacă ceara de albine ar fi procesată și vândută separat. Calitatea mierii și a cerii de albine suferă din cauza metodelor de recoltare, dar îmbunătățirea modului de construire a stupilor și școlarizarea ar putea să înlesnească femeile să recolteze mai ușor o miere de calitate bună.

Accesul limitat pe piață

Accesul pe piață a întreprinderilor apicole este limitat de sistemul de piață existent. În comercializarea mierii predomină intermediarii și astfel lanțul de aprovizionare este foarte lung. Micii fermieri

săraci și în special femeile nu primesc o cotă parte cinstită din prețul actual de pe piață. Piedicile specifice la accesul pe piață includ calitatea și recolta de miere a fermierilor individuali, infrastructura proastă, absența standardelor de calitate și prețurile. Piața organizată este redusă, cu toate că acum există instituții create pentru achiziționarea de miere în vederea exportului.

Accesul limitat la credit pentru producție

Trecerea de la apicultura tradițională la o afacere profitabilă, care să permită femeilor să se implice activ necesită anumite investiții într-o tehnologie îmbunătățită, cum ar fi de exemplu stupi îmbunătățiți. Pentru aceasta sunt necesare resurse specifice, iar în acest sens există o lipsă generală de oportunități. Aceasta problemă este și mai critică în cazul femeilor-fermieri.

Tot înainte

Pentru multe femei-fermieri care doresc să investească în apicultură începe să apară lumina la capătul tunelului lung. Guvernul din Uganda a început un program pentru transformări în apicultură care se ghidează după Planul de Modernizare a Agriculturii (PMA). PMA este conceput pentru trecerea agriculturii de la o producție pentru subzistență la o producție comercială.

Pentru a atinge acest scop, PMA trebuie să desființeze factorii cheie care subminează productivitatea agricolă și care includ printre altele o agricultură săracă, folosirea redusă a realizărilor și accesul limitat la informațiile tehnice. În plus, în ciuda unor creșteri specifice dar modeste de producție nu a fost realizată profitabilitatea producției agricole.

Implementarea Serviciilor Naționale de Consultanță în Agricultură (SNCA)

Programul SNCA a fost elaborat ca o abordare nouă a serviciului de consultanță. Scopul fundamental al programului este elaborarea unui sistem privat de consultanță în agricultură, care are drept țintă în special persoanele sărace și femeile și care se bazează pe cerere și ofertă și este condus de fermieri. Printre principile de bază ale acestui program se numără imputernicirea fermierilor de a apela la consultanța agricolă; consultanța agricolă a bărbaților și femeilor-fermieri săraci, care reprezintă cea mai mare parte a producătorilor agricoli; problemele sexelor. SNCA susține organizarea fermierilor în grupuri pentru consultanță asupra producției și informării asupra pieței. Deasemenea îi sprijină în capacitatea lor de a organiza grupuri de marketing.

Prin implementarea programului SNCA este planificată asistarea femeilor-fermieri care investesc în apicultură în organizarea în grupuri viabile și durabile, ca să poată obține fonduri publice pentru procurarea serviciilor de consultanță de care au nevoie. În plus SNCA va sprijini dezvoltarea lor ca grupuri, astfel încât să poată comercializa mierea în vrac, să poată negocia prețuri realiste cu comercianții și să poată mări volumul de vânzare al mierii și a celorlalte produse apicole. O mai bună organizare a fermierilor în grupuri asigură printre altele:

- *dezvoltarea sorturilor de miere uniflorale*. Grupurile de femei implicate în apicultură vor avea nevoie de o producție de miere specializată în sorturi de miere. Aceste sorturi pot fi promovate și comercializate cu ajutorul organizației de apicultură, a cărei formare este susținută de Ministerul Agriculturii, Industriei Animale și Pescuit și SNCA;

- *promovarea producției de calitate organică*. Cea mai mare parte a mierii ugandeză este obținută din nectarul plantelor agricole organice. Aceasta permite comercializarea mierii noastre ca produs organic de calitate superioară. Atât calitatea organică cât și specializarea pe sorturi de miere uniflorală ar trebui să permită comercializarea la prețuri mari. O organizare mai bună a femeilor-fermieri ar permite menținerea acestor calități pentru o piață specifică;

- *separarea mierii de ceara de albine*. Implementarea programului SNCA va sprijini femeile-fermier în accesul lor la metodele și instrumentele necesare pentru procesarea mierii în scopul separării mierii de ceara de albine și comercializarea lor ca atare. Acest lucru trebuie să devină scopul principal al fermierilor, ca să obțină maximum de venit din apicultură;

- *organizarea comercializării*. Oportunitatea care există acum atât la PMA cât și la SNCA trebuie exploatată. Prin grupurile de fermieri care s-au format în cadrul SNCA comercializarea mierii și a produselor apicole ar trebui să fie acum ușoară.

Concluzii

Participarea femeilor atât la economia domestică cât și la cea națională este împiedicată de lipsa lor de control direct asupra produselor la nivel de gospodărie. Aceasta înseamnă că de cele mai multe ori ele sunt implicate doar în activitățile de producție și că n-au nimic de spus în utilizarea rezultatelor muncii lor. Aceasta reduce substanțial contribuția lor la reducerea sărăciei domestice.

Apicultura oferă femeilor o bună oportunitate de contribuție la reducerea sărăciei domestice, deoarece ea nu cere deținerea de pământ, unde femeile nu pot avea un control direct.

Implementarea programului SNCA va juca un rol important în sprijinirea grupurilor de femei în organizarea lor pentru o practică mai bună a apiculturii ca o afacere economică. În plus acest sprijin le va asigura un acces mai bun la tehnici, cunoștințe și aptitudini precum și la nivelul de comercializare.

Formularea unei politici naționale pentru ghidarea și promovarea dezvoltării apiculturii oferă femeilor o bună oportunitate de contribuție la reducerea sărăciei domestice și de creștere a veniturilor gospodăriei.

Formarea unei asociații naționale de apicultură care va asigura obținerea și comercializarea unei mierii de calitate ca și a altor produse apicole i-a adus în prim plan și le-a adus profit tuturor producătorilor inclusiv femeilor. Programul SNCA poate să susțină participarea grupurilor de femei la o asemenea asociație.

Inițiativele curente ale guvernului oferă sprijinul de care au atât nevoie femeile pentru a avea acces la factori de producție cum ar fi un credit, pentru ca să li se deschidă calea investiției în productivitate și ca să poată utiliza tehnologii de calitate pentru o apicultură profitabilă.

BIBLIOGRAFIE

- MAAIF¹. and MFPEP². (2000), Plan For Modernisation of Agriculture: Eradicating Poverty in Uganda. Government Strategy and Operational Framework
- Nicola Bradbear (Dr) (2001), Strategy for Development of the Apiculture Sector. Draft Report: Review, Recommendations and Plan of Action. Commonwealth Secretariat
- IFAD (2000), Gender Strengthening Programme in Eastern and Southern Africa
- OGABA, M.R. (1999), Taming the African Killer Bees for Profit. APIMODIA Congress, Vancouver, Canada
- OGABA, M.R. (2001), Gender issues in Beekeeping – The Uganda case. APIMONDIA Congress., Durban, South Africa

¹ MAAIF = Ministry of Agriculture, animal Industry and Fisheries.

² MFPEP = Ministry of Finance Planning and Economic Development.